

โรงเรียนสันติภาพ: ศึกษาและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการ
ของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี*

Peaceful School: A Study and Development of Mediation on Process by
Buddhist Integration of Ban Pho Wai School,
Muaeng District, Suratthani Province

¹คณินนิตย ศรีรักษ์ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹Khanungnid Srirak and Phramaha Hansa Dhammahāso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: knve_knve@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบความขัดแย้งของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี 2) เพื่อศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมและพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมวิธี ศึกษาทั้งเอกสารและรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 25 คน ศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบของความขัดแย้งของนักเรียน สร้างและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการ และ วิจัยเชิงทดลองนักเรียนจำนวน 10 คน วิเคราะห์นำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาความขัดแย้งของนักเรียนมี 2 ระดับ คือ การทะเลาะวิวาทด้านคำพูด และการทำร้ายร่างกาย ซึ่งมีสาเหตุมาจาก 1.1) สภาพทางครอบครัวที่ยากจน หย่าร้าง 1.2) พฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็ก เช่น ความมีอคติต่อกัน การรักพวกพ้อง เป็นต้น 1.3) สภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และ 1.4) สารเคมีในร่างกาย

2. กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักงานศาลยุติธรรมและพระพุทธศาสนาเถรวาทมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน สำหรับความคล้ายคลึงคือ การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือเพื่อระงับข้อพิพาท ส่วนความแตกต่างคือวิธีพิจารณานั้นมีบางส่วนที่ไม่เหมือนกัน เนื่องจาก ระบบกฎหมายหรือกติกาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ อาจเป็นเป้าหมายปลายทางที่แตกต่างกันมากกว่าในเรื่องอุปสงค์อุปทาน

3. กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอนใหญ่ คือ 1) การเตรียมความพร้อม และสร้างความไว้วางใจ 2) ตั้งสติและปรับ

* Received March 20, 2020; Revised April 29, 2020; Accepted May 23, 2020

อารมณ์ 3) การวิเคราะห์และค้นหาสาเหตุความขัดแย้ง 4) การจัดการปัญหาความขัดแย้ง 5) การหาทางออกหรือข้อตกลงร่วมกัน และ 6) เสริมสร้างความสัมพันธ์ให้คู่กรณีทำกิจกรรมร่วมกัน

คำสำคัญ: กระบวนการไกล่เกลี่ย; โรงเรียนสันติภาพ; การจัดการความขัดแย้ง

Abstract

This research article have objectives 1) to study the conditions of problems, causes, and effects of students' conflict of Ban Pho Wai school, Muaeng district, Suratthani province; 2) to study the mediation process of Justice Court and in Theravada Buddhism; and 3) to present the mediation process by Buddhist integration of Ban Pho Wai school, Muaeng district, Suratthani province. The study used mixed-method research of both qualitative and experimental research. The qualitative research involved documentary research and collected data from an in-depth interview for 25 cases focusing on the analysis of problems, causes and effects of students' conflicts. The mediation process was created and developed based on the Buddhist integration. The process was applied for 10 case studies and analysis in description research. The research results were found as follows;

1. conflicts of the secondary school students of Ban Pho Wai school consisted of two levels: verbal conflict and criminal battery which are caused by 1.1) The condition of the family that was poor or divorced, 1.2) Deviant behavior of children i.e. having prejudiced against one another, biasedly favoring one's peer group, etc. , 1.3) The social and environmental condition, and 1.4) The chemicals inside the body.

2. There were similarities and differences in the dispute resolution in civil cases of Courts of Justice and Buddhist means of mediation. The similarity was the process of the solution of the disputes, a third person assistance to cease the dispute. The difference was due to the different step of process.

3. The presented of Mediation on Process by the Buddhist integration of Ban Pho Wai school, Muaeng district, Suratthani province consisted of 6 main steps as follows: 1) The preparation of readiness and trust building; 2) Having mindfulness and emotional adjustment; 3) The analysis and finding of the causes of conflicts; 4) Conflict management; 5) The finding of a solution or mutual agreement; and 6) The strengthening of relationships by letting both parties did the activity together.

Keywords: Mediation; Peace School; Conflict Management

บทนำ

เยาวชน คือ อนาคตของชาติ การที่เราจะให้ประเทศชาติเดินหน้าไปทิศทางใดก็อยู่ที่การกำหนดเป้าหมาย เป้าหมายในที่นี้ คือ เยาวชนของชาติ การพัฒนาเยาวชนในปัจจุบันนี้เรามุ่งเน้นแต่ด้านสังคม แต่อ่อนด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม จึงเกิดปัญหาขึ้นมากมายกับเยาวชน ปัจจุบันมีปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนไทยในชั้นที่ต้องเร่งแก้ไขและกระทบกับเด็กจำนวนมากโดยจำแนกปัญหาเด็กและเยาวชนไทยเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ปัญหาที่เกิดมาจากความยากจนและด้อยโอกาสทั้งที่มีมาแต่กำเนิด หรือผลสืบเนื่องมาจากครอบครัว หรือถูกกระทำจากบุคคลหรือสังคมและ 2) ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เรื่อง เพศสัมพันธ์ ติดเหล้า บุหรี่ ยาเสพติด ทะเลาะวิวาท ฆ่าตัวตาย เล่นการพนัน เที่ยวเตร่สถานบันเทิง ติดเกม อินเทอร์เน็ต เข้าถึงสื่อลามกอนาจารหรือสื่อที่แสดงความรุนแรง และชัดเร็ว (Jeenkaewpiem, 2011) โดยเบื้องต้นที่ได้จากข้อมูลแหล่งต่าง ๆ จะเห็นในเขตพื้นที่ หรือโรงเรียนที่ตั้งในเขตชุมชนแออัด พ่อแม่มีอาชีพรับจ้าง หาเช้ากินค่ำมักจะเกิดปัญหาการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย ปัญหาอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้นในทุกพื้นที่ทั่วประเทศรวมถึงในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โรงเรียนบ้านโพหวาย ตั้งอยู่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 เครือข่ายบางกุ้ง เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา (Ban Pho Wai School, 2020) ที่รัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด เพื่อให้เยาวชนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และไม่สามารถเดินทางไปศึกษาต่อได้มีโอกาสเรียนต่อในระดับมัธยมต้น ได้มีพื้นฐานการศึกษาที่สูงขึ้นตั้งอยู่บริเวณใจกลางชุมชน และตลาดค้าส่งผักและผลไม้ บริเวณโดยรอบล้อมรอบไปด้วยอาคารพาณิชย์ และร้านค้า รวมถึงบ้านเรือนที่อยู่อาศัย วัด โรงเรียน และสถานประกอบการหลายประเภท นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพรับจ้างค้าขาย และมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ทำให้นักเรียนบางรายพบปัญหาทางสังคม เช่น ครอบครัวหย่าร้าง การอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บิดามารดา ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ติดตัวมาจากบ้าน เป็นปัญหาต่อการส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้นในโรงเรียนเป็นอย่างมาก (Chaimat, 2019) จากข้อมูลกรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข พบว่า ปัญหาใหญ่ที่พบได้บ่อยในเด็กนักเรียนหรือเด็กวัยรุ่นขณะนี้ คือ ความก้าวร้าว เกรงรุนแรง ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายเพิ่มขึ้นทุกปี (Tiruangrat, 2019) ถึงแม้ว่าโรงเรียนบ้านโพหวายจะมีโครงการส่งเสริมคุณธรรมแก่นักเรียนแล้วก็ตาม จากการตรวจสอบรายชื่อนักเรียนที่มีพฤติกรรมชกต่อยกันภายในโรงเรียนบ่อยครั้งจะเป็นนักเรียนคนเดิม นั้นอาจจะเป็นเพราะว่า บุคลากร คุณครูยังขาดองค์ความรู้และขาดทรัพยากร ที่เพียงพอในด้านการจัดการความขัดแย้ง ทำให้การจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นยังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล นักเรียนที่เป็นคู่ขัดแย้งยังไม่ได้รับความพึงพอใจ ยังไม่เกิดความเป็นมิตรภาพกลับคืนมาอย่างที่ควรจะเป็น อาจยังมีความขัดแย้งหลายกรณีซ่อนตัวอยู่ มีโอกาสขยายไปสู่ความรุนแรงที่ไม่พึงประสงค์อีกเป็นจำนวนมาก ด้วยภาระงานที่มากมายของคุณครู และการเคร่งครัดต่อกฎระเบียบมากไป อีกปัจจัยหนึ่ง คือ กระบวนการไกล่เกลี่ยที่ทำให้ทุกฝ่ายรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ปลอดภัยสามารถให้ข้อมูลได้อย่างเต็มที่ เล่าความจริงได้อย่างครบถ้วน ทำให้ปัญหาถูกแก้ไขไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริง (Pratheuangrattana, 2019)

ปรากฏการณ์ปรกติในการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของนักเรียนในโรงเรียน ได้แก่ ความขัดแย้ง ซึ่งหมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มมีความเห็นไม่สอดคล้องกันในเรื่องต่าง ๆ อาจเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ เช่น ระหว่างคนกับคน คนกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม (Makkarapilom, 2011) สาเหตุของการเกิดความขัดแย้งเกิดจาก การตกอยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน ผลประโยชน์ขัดกัน คาดหวังในบทบาทต่างกัน อคติ มีปทัสถานค่านิยมและการรับรู้ต่างกัน และการได้มาปฏิสัมพันธ์กัน (Phramaha Hansa Dhammahaso, 2011) ส่วนการตอบสนองต่อความขัดแย้งนั้นเบื้องต้นจำแนกออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ แบบหลีกเลี่ยง ผ่อนปรน บังคับ ประนีประนอม และแก้ปัญหา ซึ่งแต่ละแบบล้วนมีข้อดีข้อเสีย และเงื่อนไขในการใช้ให้เหมาะสมต่างกัน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าสำหรับการแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้นที่ต้องการมากที่สุด ได้แก่ การ แก้ปัญหาแบบ ชนะ-ชนะ ซึ่งต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์เต็มส่วนทั้งคู่และสามารถรักษาสัมพันธ์ไว้ได้ แต่ก็ ต้องทำตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ (Prommanee, 2019)

กระบวนการจัดการความขัดแย้งของสำนักงานศาลยุติธรรม วิเคราะห์เหตุการณ์เชิงข้อเท็จจริงที่ปรากฏเป็นหลักและนำหลักฐานพยานต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้เกิดการเข้าใจที่ชัดเจนและสามารถสืบหาต้นเหตุของความขัดแย้ง วิธีการสำนักงานศาลยุติธรรมนั้นเน้นไปที่กระบวนการจัดการโดย เริ่มตั้งแต่ การเจรจา การไกล่เกลี่ย ตลอดจนการจัดการในเชิงองค์การทางด้านกฎหมายเพื่อให้เกิดการยุติปัญหา อย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะเป็นกรณี ๆ ไป แต่ตราบดีที่คนเรายังไม่มีสัมมาทิฐิและยังหลงติดอยู่กับอำนาจ แห่งตัวตนอยู่ยอมสร้างความขัดแย้งอยู่เรื่อยไปไม่มีสิ้นสุด (Office of the Judiciary, 2017) สำหรับการไกล่เกลี่ยในสถานศึกษาในประเทศไทยนั้น ศาลยุติธรรม ศาลเยาวชนและครอบครัว กระทรวงยุติธรรม สถาบันพระปกเกล้าและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้พยายามผลักดันให้มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือนำระบบไกล่เกลี่ยเข้าไปใช้ในสถานศึกษาทั่วประเทศ แต่ก็ยังมีการ จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยในสถานศึกษาได้ไม่มากนักขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย (Pratheuangrattana, 2018)

สำหรับเครื่องมือของการแก้ปัญหาของความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนามีความละเอียดกว่าเพราะมองไปที่ต้นเดิมของปัญหาคือ ความไม่รู้และอำนาจของทิฐิมานะ และกิเลสตัณหาซึ่งเป็นเรื่องของภายในจิตใจ การแก้ปัญหานั้นต้องเริ่มทำความเข้าใจอย่างถูกต้องคือต้องมีสัมมาทิฐิเพื่อเป็นทางให้เกิดการเปิดรับข้อเท็จจริง อื่น ๆ ที่ตามมา กระบวนการนั้นเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลก่อนจึงนำไปสู่การร่วมมือกันซึ่งทำให้การแก้ปัญหา เรื่องความขัดแย้งที่เป็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์มีความง่ายขึ้น โดยการทำให้ความยึดถือมั่นในตัวตนและความหลงในวัตถุซึ่งเป็นที่มาของผลประโยชน์และความเห็นแก่ตัวลดลง (Kanbut, 2018)

จากที่กล่าวมา เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยและด้านกฎหมายที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยซึ่งยังไม่น่าเพียงพอต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนั้นจึงควรมีกระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงพระพุทธศาสนาเถรวาทประกอบด้วย ดังนั้นในการศึกษานี้จะศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี และบูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมและพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมและพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง และวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบ (Pre-Experimental Design) จริง โดยทดลองใช้นักเรียนของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี โดยกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี โดยข้อมูลที่นำเสนอผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน 35 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู บุคลากรของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี 6 คน ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย จำนวน 9 คน และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านโพหวาย จำนวน 10 คนจากนักเรียน รวมทั้งชาวบ้านรอบ ๆ โรงเรียนจำนวน 10 คน

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2 ท่าน

3. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยของพระพุทธศาสนาเถรวาทจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาเถรวาทจำนวน 2 ท่าน

4. นำข้อมูลจากการศึกษาและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อบูรณาการเป็นร่างกระบวนการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

5. ขั้นตอนการรับรองร่างกระบวนการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องมาทำการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อวิจารณ์และเสนอแนะปรับปรุงเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

6. นำกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ไปทดลองใช้ไกล่เกลี่ยนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

7. เรียบเรียง สรุปการวิจัย และข้อเสนอแนะ เพื่อนำเสนอกระบวนการใกล้เคียงโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “โรงเรียนสันติภาพ: ศึกษาและพัฒนากระบวนการใกล้เคียงโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี” โดยมีประเด็นการศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และของความขัดแย้งของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี รวมทั้งกระบวนการใกล้เคียงของสำนักงานศาลยุติธรรมและพระพุทธศาสนาเถรวาท สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาความขัดแย้งของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้ดังนี้ 1) การทะเลาะวิวาทด้านคำพูด หมายถึง การพูดให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย อับอาย น้อยใจ ไม่พอใจ หวาดระแวง 2) การทะเลาะวิวาทด้านการกระทำ นั่นคือการกระทำในลักษณะที่รุนแรงกว่าปกติ ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งตนเองผู้อื่น หรือทรัพย์สิน เช่น ใช้กำลังชกต่อย ตบตี หรือทุบตีผู้อื่น เป็นต้น

จากผลการศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานีพบว่าเกิดจากหลายสาเหตุด้วยกัน ดังนี้ 1) สภาพทางครอบครัว ซึ่งพบว่าเด็กนักเรียนที่มีปัญหาการทะเลาะวิวาท มักมีปัญหาทางครอบครัวเป็นหลัก เช่น เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน หย่าร้าง เด็กแยกอยู่กับพ่อแม่ทำให้ขาดความอบอุ่น รู้สึกว่าเหว ขาดที่พึ่งหรือครอบครัว ขาดความอบอุ่น ขาดการดูแลเอาใจใส่ ไม่อบรมสั่งสอน รวมไปถึงการเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีของพ่อแม่ด้วย 2) พฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียน เช่น ความมีอคติต่อการรักพวกพ้อง เมื่อเพื่อนมีความทุกข์ต้องยื่นมือเข้าช่วยเหลือโดยไม่คำนึงถึงความถูกผิดหรือใช้เหตุผลในการวิเคราะห์เพื่อเป็นการแสดงถึงความรักเพื่อน การพูดจาโอ้อวดเกินความเป็นจริง เนื่องจากมีความต้องการและความปรารถนาใหม่ๆ เกิดขึ้นและเป็นไปอย่างรุนแรง การแข่งขันหรือแย่งชิงผู้หญิงคนเดียวกัน (Waisaya, 2019) 3) สภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากโรงเรียนบ้านโพหวายตั้งอยู่ในชุมชนแออัดสภาพของการแอ่งแอ่งซัด การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด การใช้ความรุนแรงสภาพแวดล้อมของชุมชน อันธพาล คำของผิดกฎหมาย ฯลฯ อาจชักจูงให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่ถูกไม่ควรได้ อีกทั้งกลุ่มเพื่อน ในช่วงวัยเด็กก่อนเข้าสู่วัยรุ่นและวัยรุ่น เด็กจะคลุกคลีและใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อนมากที่สุด การรวมกลุ่มกันเป็นพวกทำให้วัยรุ่นในกลุ่มเดียวกันมีค่านิยมที่เหมือนกัน มีทัศนคติที่คล้ายกัน ทำอะไรจะเหมือนกันหมด และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หากกลุ่มเพื่อน ของเด็กชักจูงให้เด็กกระทำความผิดย่อมจะทำให้เด็กกระทำความผิดได้โดยง่าย จากการที่ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมเยียนนักเรียนบางคนของโรงเรียนบ้านโพหวาย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าบ้านของเด็กนักเรียนอยู่ในชุมชนแออัด ยาวชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านไม่ได้รับการศึกษา (Ongad, 2019) 4) สารเคมีในร่างกาย ซึ่งสารเคมีในที่นี้ คือ ฮอรโมน ความไม่สมดุลของสารเคมีในร่างกาย มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมบางอย่าง ทำให้เกิดความผิดปกติในด้านความคิด การรับรู้และด้านอารมณ์ เป็นต้น (Chainarong, 2019)

ในขณะที่ผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย หากการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการที่รุนแรง ก็อาจจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บทางร่างกายได้ เช่น เมื่อมีการทำร้ายร่างกาย อาจทำให้เกิดบาดแผลหรือการฟกช้ำที่อวัยวะภายในได้ 2) ด้านจิตใจ ความขัดแย้งจะทำให้เกิดผลเสียทางด้านจิตใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากความขัดแย้งจะทำให้เกิดความคับข้องใจ และเป็นทุกข์ เมื่อต้องกระทำการใด ๆ ที่ตนเองไม่ต้องการ หรือไม่บรรลุเป้าหมายที่ตนเองได้คาดหวังไว้ ซึ่งบางครั้งอาจจะส่งผลเสียต่อสภาพร่างกายด้วยเช่นกัน 3) ด้านสังคม บุคคลที่เกิดความขัดแย้งทำให้สังคมการพบปะกับคนรอบข้างนั้นแคบลง เพราะบุคคลที่มีภาวะความขัดแย้งทางจิตใจจะเป็นทุกข์ไม่คิดว่าคนรอบข้างนั้นเป็นมิตร และมักจะมองคนในแง่ลบ โดยผลกระทบที่พบบ่อยวัยรุ่น คือ ผลกระทบทางด้านบุคลิกภาพ ซึ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการของบุคลิกภาพชัดเจนทั้งนี้สัจใจคือการกระทำความคิดจะเป็นรูปแบบที่สม่ำเสมอ การเรียนรู้ที่ผ่านมามีจะส่งผลให้บุคลิกภาพดี แต่ในทางตรงกันข้ามถ้ามีปัญหาชีวิตหรือการเรียนรู้แบบผิด ๆ การปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้น้อย เอาตัวเองเป็นศูนย์กลางจะกลายเป็นบุคลิกภาพที่มีปัญหาติดตัวไปตลอด ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ส่งผลต่อผู้อื่น การละเมิดสิทธิของผู้อื่น การละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม และก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย (Chonlasakorn, 2019)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การไกล่เกลี่ย ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conciliation และ Mediation ซึ่งคำว่า Conciliation มาจากภาษา ลาติน Conciliare หมายถึง การทำให้ข้อขัดแย้งหมดไป หรือ ทำให้ผู้ที่มีความเห็นแตกต่างหรือผลประโยชน์ขัดแย้งกันเกิดความพอใจ โดยคนกลางจะเน้นไปในทางเป็นผู้เสนอแนะ ส่วนคำว่า Mediation ปรากฏอยู่ในกฎหมายแม่แบบว่าด้วยการประนีประนอมทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ แห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002) โดยให้ความหมายว่า การประนีประนอม หมายถึง กระบวนการไม่ว่าจะเรียกว่าการประนีประนอม การไกล่เกลี่ยหรือคำใด ๆ ที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน โดยที่คู่พิพาทร้องขอให้บุคคลที่สามหรือคณะบุคคล (ผู้ประนีประนอม) ทำหน้าที่ช่วยคู่พิพาทในความ พยายามที่จะระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากสัญญาหรือที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสัญญาหรือนิติสัมพันธ์อื่น ซึ่งจะอำนวยความสะดวกให้คู่กรณีตกลงกัน ทั้งนี้ได้มีผู้ให้นิยามความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ ในวัตถุประสงค์นี้ศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักงานศาลยุติธรรม และพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งจะอธิบายรายละเอียด ดังนี้

2.1 กระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนมีการฟ้องร้องคดีต่อศาล และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาล หากคู่ความตกลงกันได้ก็จะมีการถอนฟ้อง หรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความ (Susarat, 2015) ผู้วิจัยพบว่าขั้นตอนและกระบวนการมีความสอดคล้องกับกระบวนการและขั้นตอนที่มีใช้อยู่ในระดับสากลทั่วไป อาจมีกระบวนการที่แตกต่างกันในเรื่องของกระบวนการในศาลและนอกศาล ซึ่งโดยหลักการแล้วขั้นตอนการไกล่เกลี่ยไม่แตกต่างกันและสามารถสรุปกระบวนการได้เป็น 5 ข้อดังนี้ 1) การเตรียมการการไกล่เกลี่ย คือการเตรียมข้อมูลเบื้องต้นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2) การเปิดประชุมการไกล่เกลี่ย คือการประชุมการไกล่เกลี่ยในช่วงขั้นตอนแนะนำตัวผู้ไกล่เกลี่ยฯ ให้คู่พิพาททุกฝ่ายรู้จัก และแนะนำตัวคู่กรณีแต่ละฝ่าย 3) รวบรวมข้อมูลและสร้างทางเลือก คือการประชุม

การไกล่เกลี่ยในช่วงขั้นตอนสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติม การค้นหาประเด็นข้อพิพาทและความต้องการของคู่พิพาท

4) การแก้ปัญหาและหาทางออก คือ ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยให้ประนีประนอมกัน และขั้นตอนการวิเคราะห์ผลการไกล่เกลี่ย

5) การปิดประชุม คือ ขั้นตอนสุดท้ายถ้าไกล่เกลี่ยสำเร็จก็ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน แต่ถ้าไม่สำเร็จและเป็นการไกล่เกลี่ยครั้งแรก ก็ให้ผู้ไกล่เกลี่ยลองนัดประชุมไกล่เกลี่ยอีกครั้งโดยถามความสมัครใจหรืออาจให้กลับไปคิดกันใหม่แล้วกำหนดนัดไว้สำหรับการประชุมครั้งถัดไป (Tupwong, 2015)

2.2 กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ การไกล่เกลี่ย การเผชิญหน้ากับคู่กรณี เจรจา รวมทั้งการแก้ไขความขัดแย้งให้ยุติลงด้วยการประชุมร่วมกันให้เกิดสังฆสามัคคี ความเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยึดเป็นประโยชน์ร่วม และการใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายยืดหยุ่นตามสถานการณ์ของความขัดแย้ง (Sompong, 2016) โดยความขัดแย้งในพระพุทธศาสนามีปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่มาก ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยในกรณีต่าง ๆ เช่น การไกล่เกลี่ยเผชิญหน้าคู่กรณี การเจรจโดยผู้ไกล่เกลี่ย และการอาศัยขอความร่วมมือของคู่กรณี ในครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการไกล่เกลี่ยในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง โดยมีการปรับแต่งวิธีการที่หลากหลายซึ่งก็แล้วแต่กรณี ตัวอย่างเช่น กรณีเหตุทะเลาะวิวาทเรื่องแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีของหมู่พระญาติ, กรณีสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เจ้าศากยะโดยพระเจ้าวิรูปทกะ เป็นต้น อีกกรณีหนึ่งที่น่าศึกษา คือ วิธีการไกล่เกลี่ยข้อความขัดแย้งในคณะสงฆ์ กล่าวคือ เมื่อเกิดอธิกรณ์หรือคดีความของสงฆ์ขึ้น พระพุทธเจ้าจะทรงอนุญาตให้สงฆ์แก้ไขปัญหาด้วยหลัก 2 ประการ คือ

1) อธิกรณ์สมณะ ในอธิกรณ์สมณะนี้จะสะท้อนการไกล่เกลี่ยด้วยคนกลางมากที่สุด คือ สัมมุขา วินัยเป็นหลักอยู่ทุกเรื่อง ทั้งนี้เพราะพระพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์ที่จะให้การระงับอธิกรณ์ทุกประเภท ดำเนินไปอย่างเปิดเผยและโปร่งใสต่อหน้าสงฆ์ ต่อหน้าพระธรรมวินัย และต่อหน้าบุคคล

2) หลักติณวัตถการวินัย คือ ให้ระงับเสียด้วยการประนีประนอมยอมความกัน ยกเลิกอธิกรณ์เสีย ไม่ต้องสะสางหาความหลังกันอีก เป็นการระงับประดุจหลักการนิรโทษกรรม โดยหลักการพื้นฐานในการไกล่เกลี่ย คือ การระงับปัญหาคความขัดแย้งในที่พร้อมหน้า นำประเด็นปัญหาคความขัดแย้งมาพูดคุยกันแล้วหาข้อยุติ ข้อตกลงและมีความเป็นธรรม โดยการดำเนินการที่ประชุมต้องเลือกภิกษุบางรูปในที่ประชุมนั้นโดยเป็นผู้มีคุณสมบัติ เช่น เป็นผู้มืศีล เป็นพหูสูต จำปาติโมกข์ได้ รู้กฎระเบียบดี ตั้งเป็นคณะ ทำงาน แล้วมอบหมายให้นำกรณีความไปวินิจฉัยเพื่อหาข้อยุติวินิจฉัยแล้วก็ไม่สามารถยุติปัญหาได้จะต้องนำไปสู่กระบวนการขั้นต่อไปที่เรียกว่า เภยยสิกาวินัย โดยมีหลักการสำคัญประกอบการการไกล่เกลี่ยที่ต้อง แต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่มีคุณสมบัติ เช่น (1) ไม่ลำเอียงเพราะชอบ (2) ไม่ลำเอียงเพราะชัง (3) ไม่ลำเอียงเพราะหลง (4) ไม่ลำเอียงเพราะกลัว มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นผู้ฉลาดในการพูดตามหลักปิยวาจา การไกล่เกลี่ยดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นหลักการในเชิงวิชาการได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นหลักการที่มีความ สอดคล้องและเป็นทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมในสังคมปัจจุบัน (Chalakone, 2008)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าระบบไกล่เกลี่ยทั้งทางพระพุทธศาสนาและสำนักงานศาลยุติธรรมมีจุดที่เหมือนกัน คือ การยอมรับในการทำหน้าที่คนกลาง คนกลางยอมรับฟังข้อมูลอย่างรอบด้าน และสอบถามความต้องการ หรือการยอมรับกันได้ ในส่วนของระบบไกล่เกลี่ยที่อาจไม่เหมือนกัน คือ กระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมนั้นค่อนข้างมีขั้นตอนที่ค่อนข้างชัดเจน โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ

นั้นผู้ไกลเกลี่ยมิได้มีบทบาทในการแสวงหาทางออกด้วยการหาทางเลือกที่จะให้คู่ขัดแย้งจะได้รับผลตอบแทนมากกว่า ทั้งพึงพอใจทั้งสองฝ่าย แต่มีทิศทางที่ต้องการลดระดับความต้องการของคู่ขัดแย้งให้อยู่ในระดับที่ยอมรับกันได้ มากกว่า หรืออาจจะกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเน้นการไกลเกลี่ยผ่านการลดอุปสงค์ที่มากเกินไปของคู่ขัดแย้ง ซึ่งสวนทางจากการไกลเกลี่ยกระแสหลักทั่วไปที่มีทิศทาง ที่พยายามขยายเขตพื้นที่ความพึงพอใจด้วยการต่อรองให้ได้ผลลัพธ์สูงสุด

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าจากการศึกษากระบวนการการไกลเกลี่ยข้อพิพาทจำเป็นต้องมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเพื่อมิให้เกิดความท้อถอย ลำเอียง และมีความอดทน อดกลั้น หลักการแห่งพระพุทธศาสนาเถรวาทสามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการไกลเกลี่ยข้อพิพาทของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความขัดแย้ง และสร้างความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายสำหรับเยาวชนจากการนำกระบวนการไกลเกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรม และพระพุทธศาสนาเถรวาทมาบูรณาการร่วมกัน เป็นกระบวนการไกลเกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธบูรณาการของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานีเป็น 9 ขั้นตอน และนำไปปฏิบัติดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ตั้งสติให้พร้อมสรรพ (M; Mindfulness) เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว สิ่งหนึ่งที่เราจะประสบกันเป็นประจำ คือ เราจะมี สติรู้ตัวน้อยลง เพราะจิตของเราขณะนั้น ถูกครอบงำด้วยอกุศลมูล ซึ่งประกอบด้วย โลภะ โทสะ และ โมหะ ดังนั้น สติ จึงเป็นแกนนำของหลักธรรมต่าง ๆ ที่ใช้ ในการกระบวนการเจรจาไกลเกลี่ย เพราะเป็นตัวควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงอารมณ์ต่าง ๆ ให้อยู่ใน แนวทางที่ต้องการ และยังเป็นตัวคอยป้องกันยับยั้งตนเองที่จะมักหลงไปได้ง่ายในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะผู้ไกลเกลี่ย หรือคนกลาง หรือคนกลาง จะต้องคอยควบคุมตัวเองให้มีสติอยู่ตลอดเวลา ว่ากำลังจะคิด จะพูด หรือจะทำอย่างไรในท่ามกลางภาวะความขัดแย้งที่กำลังเผชิญอยู่เบื้องหน้า

ขั้นตอนที่ 2 ดับอารมณ์คู่กรณี (E-Emotion management) ในขั้นตอนนี้คนกลางจะต้องทำหน้าที่แสดงบทบาทผู้ไกลเกลี่ยคือ พร้อมทั้งจะให้ความรู้ในทางที่ถูกต้อง คำแนะนำ ชี้แจงชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือทางออกของปัญหา ให้กับคู่กรณีได้คิด พิจารณา และตัดสินใจด้วยตัวเองในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งให้ความรู้และความเข้าใจในการไกลเกลี่ย โดยตระหนักถึงประโยชน์ในการร่วมกันแก้ปัญหา คนกลางนั้นจะไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการตัดสินใจ การบริหารจัดการอารมณ์เป็นสิ่งที่คนกลางหรือผู้ไกลเกลี่ยควรทำความเข้าใจ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา อารมณ์ คือ สิ่งเร้าที่เข้ามากระทบกับบุคคล ผ่านทางตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ซึ่งสามารถบริหารจัดการได้ด้วยการสื่อสาร จากการสื่อสารกับตนเองและการสื่อสารกับผู้อื่น

ขั้นตอนที่ 3 เน้นที่ฟัง/สื่อสารให้ลึกซึ้ง (D-Deep listening and Communication) กระบวนการของการสื่อสารอย่างลึกซึ้งทั้งการพูด และการฟังจึงจัดได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการในการเจรจาไกลเกลี่ย เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างบรรยากาศของความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น ในขณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้ไกลเกลี่ย กับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย หรือ ระหว่างคู่กรณีด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 ตรึงให้อยู่ในประเด็น (I-Issues Analysis) สำหรับเทคนิคที่ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือการจัดการกับข้อมูลโดยคนกลางนั้นจะต้องมีเทคนิค หรือกลยุทธ์ในการที่จะต้องพูดสรุป หรือทวนเนื้อหาของแต่ละฝ่ายเป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลหรือเรื่องราว

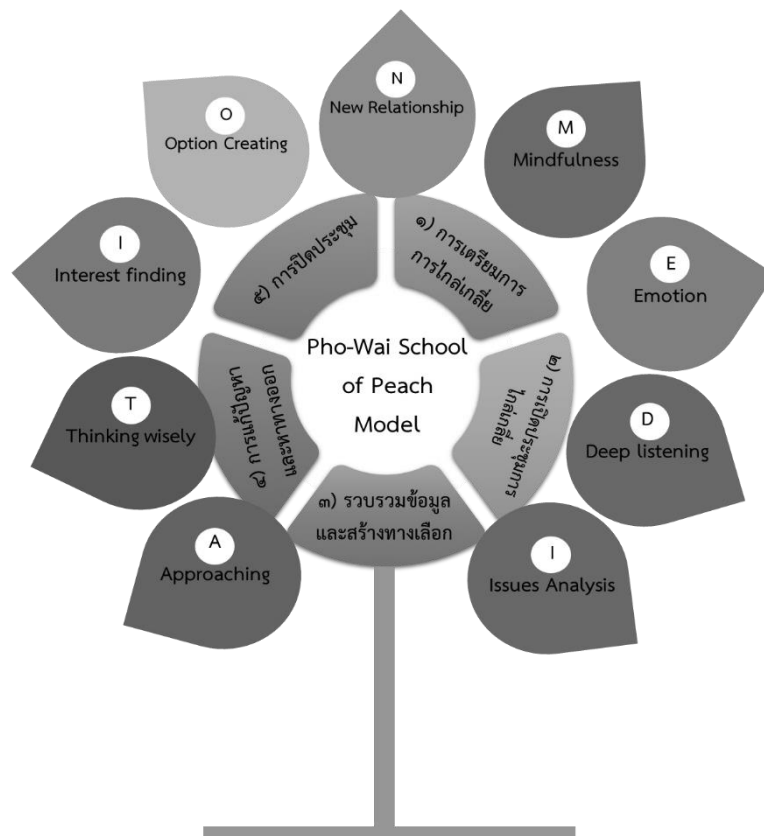
ขั้นตอนที่ 5 เชื้อเชิญวิธีการให้สอดคล้อง (A-Approaching to Strategies) ขั้นตอนนี้ จึงถือว่าเป็นกลยุทธ์หรือวิธีการในรูปแบบต่าง ๆ ของกระบวนการของการเจรจาไกล่เกลี่ยที่คนกลางจะต้องทำหน้าที่อย่างเต็มตัวในการป้อนสัญญาหรือความรู้ใหม่ให้กับคู่กรณี เกิดความคิดปรุงแต่งที่เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง สามารถที่จะจัดการกับปัญหาได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการเพิ่มความสามารถให้กับคู่กรณี ในการเข้าถึงความรู้เกี่ยวกับโลก ภายนอกอย่างที่เป็นจริง ซึ่งกลยุทธ์ดังกล่าวจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ตามลำดับ คือ กลยุทธ์ในการที่จะรักษาความสงบในเบื้องต้นและกลยุทธ์ที่จะก่อให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 6 ปรับทัศนคติเทียบเท่า (T-Thinking Wisely) การปฏิบัติหน้าที่ของคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธนั้นจะทำหน้าที่ของกัลยาณมิตร คือ เป็นผู้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา ประโยชน์ และ หนทางที่จะเป็นไปได้มากที่สุดทางถูกต้องและดีงามให้แก่คู่กรณี เพื่อที่จะนำไปสู่แนวทางของการแก้ปัญหาความขัดแย้ง คือ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจ สามารถหาข้อตกลงของทางออกหรือทางเลือกในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวได้

ขั้นตอนที่ 7 ดึงเข้าสู่จุดสนใจ (I-Interest Finding) การหาจุดสนใจหรือความต้องการที่แท้จริงในการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางทางพระพุทธศาสนานั้น คือ การหารากเหง้าที่เป็นต้นตอของปัญหาความขัดแย้ง ได้แก่ ตัณหา ทิฐิ มานะนั่นเอง สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธในขั้นตอนนี้ คือ ความพยายามที่จะทำการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ลด ตัณหา ทิฐิ มานะลง จนกระทั่งจุด สนใจหรือความต้องการของทั้งสองฝ่ายนั้น มีความประสานกลมกลืนกัน

ขั้นตอนที่ 8 ให้ทางเลือกเพิ่มเติม (O-Options Creating) ในกระบวนการของการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธนั้น ขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่ จะต้องได้มาซึ่งทางออกหรือทางเลือกในการจัดการปัญหาซึ่งในการหาทางออกของปัญหานั้นถึงแม้ว่าผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลาง จะไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพราะ แนวทางหรือทางออกของปัญหานั้น คู่กรณีทั้งสองฝ่ายต้องสมัครใจที่จะตกลงร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 9 เสริมสร้างความสัมพันธ์ (N-New Relationship Building) ในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง สิ่งที่จะเป็นเป้าหมายสูงสุด ก็คือ การกลับมาคืนดีกันใหม่ เพื่อสันติภาพของสังคมที่ยั่งยืน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การให้อภัยทานซึ่งกันและกัน

แผนภาพที่ 1: กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธบูรณาการของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

ในงานวิจัยนี้ได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการ 9 ขั้นตอน ไปไกล่เกลี่ยคู่กรณี ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี โดยที่คู่กรณีมีปัญหาความขัดแย้งกันทั้งการทะเลาะวิวาทด้วยคำพูดและการทำร้ายร่างกาย และพฤติกรรมของคู่กรณีจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ไม่ยิ้มแย้มต่อคู่กรณี ไม่พูดคุยกับคู่กรณี ไม่สบตาคู่กรณี โดยคู่กรณีมีปัญหาความขัดแย้งทั้งการใช้วาจาวิวาท และการทำร้ายร่างกาย ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้ง คุณครูจะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย แต่ไม่ประสบความสำเร็จ และหลังคู่กรณีได้ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยทั้ง 9 ขั้นตอนพบว่า คู่กรณีเข้าใจซึ่งกันและกัน และให้อภัยกัน อีกทั้งยังสามารถกลับมาเป็นเพื่อนกัน หลังการทดลองนำกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานีไปทดลองใช้ไกล่เกลี่ยคู่กรณีจริง พบว่า สามารถเปลี่ยนทัศนคติของคู่กรณีจากเป็นศัตรูกลับกลายเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ส่งผลให้ลดปัญหาความขัดแย้งในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

หลังจากที่ผู้วิจัย ได้ทดลองใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี กับคู่กรณี เมื่อได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ และตั้งข้อสังเกตว่า บางขั้นตอนเมื่อใช้งานจริง พบว่า สามารถรวมอยู่ในกิจกรรมเดียวกันได้ ดังนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงให้เหมาะสมสำหรับการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากแผนภูมิด้านล่าง ดังนี้

แผนภาพที่ 2: รูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

จากแผนภูมิดังกล่าวนั้น พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอนใหญ่คือ ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อม และสร้างความไว้วางใจ คือ ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลของคู่กรณี พบกับคู่กรณี และสร้างความไว้วางใจ ขั้นตอนที่ 2 ตั้งสติ และปรับอารมณ์ให้ที่สงบลง ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์และค้นหาสาเหตุความขัดแย้ง โดยให้แต่ละฝ่ายพูดถึงสถานการณ์ความขัดแย้ง และผู้ไกล่เกลี่ยค่อย ๆ ทบทวนเนื้อหาเป็นระยะ ๆ ซึ่งคู่กรณีอีกฝ่ายสามารถทักท้วงได้ ขั้นตอนที่ 4 การจัดการปัญหาความขัดแย้ง ผู้ไกล่เกลี่ยใช้กลยุทธ์ในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ดังนี้ โดยเริ่มจากการแยกเจรจาแต่ละฝ่าย ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยเล่าถึงความทุกข์ของอีกฝ่ายให้อีกฝ่ายรับรู้ โน้มน้าวเพื่อให้คู่กรณีปรับทัศนคติให้เหมือนกัน และหาจุดสนใจเดียวกัน ขั้นตอนที่ 5 การหาทางออกหรือข้อตกลงร่วมกัน ผู้ไกล่เกลี่ยเสนอทางเลือกที่เหมาะสมและมีประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย โดยการให้ทั้งสองฝ่ายขอโทษซึ่งกันและกัน และกอดกัน และขั้นตอนที่ 6 เสริมสร้างความสัมพันธ์ ให้คู่กรณีทำกิจกรรมร่วมกัน การไกล่เกลี่ยจะประสบความสำเร็จหรือไม่นั้น การติดตามและประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็น โดยในการศึกษาครั้งนี้ เมื่อการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงคู่กรณีทำตามข้อตกลง และสามารถสร้างความสัมพันธ์ใหม่ในการเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

สรุป

กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี พบว่า ขั้นตอนในการปฏิบัติสามารถเข้าใจและปฏิบัติได้ไม่ยาก อีกทั้งยังให้ประสิทธิผลที่ดี โดยผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะเป็น คุณครู บุคลากร หรือจิตอาสา ซึ่งเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยที่เข้าใจความต้องการของคู่กรณีซึ่งเป็นเยาวชนได้ดี เป็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยวิธีหนึ่งที่ไม่ต้องใช้กระบวนการทางกฎหมาย ในการจัดการความขัดแย้งเพื่อจะให้เกิดผลในเชิงบวกมากที่สุด การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้ง

โดยมีบุคคลที่สามหรือคนกลางมาทำหน้าที่เป็นผู้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาประโยชน์ และหนทางที่จะเป็นไปได้มากที่สุดให้แก่คู่กรณี อีกทั้งยังช่วยเหลือในการเจรจาต่อรองระหว่างคู่กรณีหรือคู่ความเพื่อให้สามารถบรรลุข้อตกลง และขจัดความขัดแย้งลงได้ โดยความสมัครใจของคู่กรณี อีกทั้งข้อเสนอแนะของผู้ไกล่เกลี่ยไม่ถือเป็นข้อผูกพันที่จะบังคับให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใดการไกล่เกลี่ยนั้นจะช่วยรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่กรณีและก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีขึ้นทั้งสองฝ่ายโดยที่คู่กรณียังคงรักษาสัมพันธภาพอันดีต่อกันไว้ได้

ดังนั้น การไกล่เกลี่ยนั้นเป็นหนึ่งในสันติวิธีที่จะนำมาจัดการความขัดแย้งเพื่อที่จะลดผลกระทบเชิงลบให้น้อยที่สุด เพราะเป็นกระบวนการที่คู่เจรจากกลงสมัครใจที่จะมาเจรจากันโดยมีบุคคลที่สามหรือคนกลางที่เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายหรือทุก ๆ ฝ่ายการเจรจาไม่ได้มุ่งหวังที่จะมาเอาชนะกันหรือให้ได้มากที่สุดเหมือนผลสำเร็จของการเจรจาไกล่เกลี่ยคือความพึงพอใจของทุก ๆ ฝ่ายโดยใช้กระบวนการที่เรียกว่าการเจรจาโดยผู้ไกล่เกลี่ยที่นำกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการไปใช้ในการจัดการความขัดแย้ง อาศัยการดำรงอยู่บนพื้นฐานของจิตใจที่เป็นกลาง ยึดประโยชน์ร่วมเป้าหมายของการเจรจา คือ ข้อยุติที่ต่างฝ่ายร่วมกันเลือกทางเลือกต่าง ๆ ที่ร่วมกันและแสวงหาจึงนับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้อย่างสันติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งของนักเรียนที่เกิดขึ้น เป็นข้อมูลที่มีความสำคัญมากต่อกระบวนการไกล่เกลี่ย ดังนั้น ก่อนดำเนินการไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยควรดำเนินการศึกษาข้อมูลของคู่กรณี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 และ 3 พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยพุทธบูรณาการของโรงเรียนบ้านโพหวาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานีมีขั้นตอนที่ชัดเจน ดังนั้นสถานศึกษาควรมีนโยบายนำความรู้ไปถ่ายทอดให้คุณครู บุคลากรให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยโดยผ่านกระบวนการนี้ และมีการสร้างห้องสำหรับการไกล่เกลี่ย (Mediation Room)

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นระยะเวลานานขึ้น เพื่อทดสอบว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยพุทธบูรณาการช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในเด็กนักเรียน และส่งเสริมคุณภาพจิตใจ และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่เป็นรูปธรรม และควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยเพิ่มเติมในด้านอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาศักยภาพของกระบวนการไกล่เกลี่ยในสถานศึกษาต่อไป รวมทั้งมีการติดตามผลหลังจากการทำวิจัยอย่างต่อเนื่องว่ามีการนำผลไปใช้ประโยชน์อย่างไร

References

- Ban Pho Wai School. (2020). *Education Management Information System: EMIS*. Retrieved October 3, 2019, from https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view.php?School_ID=1084640010&Area_CODE=8401
- Ciradhammo, P. T. (2013). *An Analytical Study of the Buddha's Strategy in Solving the Youth Violence*. Dissertation Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Chaimat, W. (2019). Education Management Information System. *Interview*. November, 19.
- Chainarong, K. (2019). Education Management Information System. *Interview*. November, 22.
- Chonlasakorn, S. (2019). Education Management Information System. *Interview*. November, 22.
- Jokkaew, S. (2013). *Mediation of disputes according to the principles of Buddhism. in Religious principles and mediation of disputes Version 1.2*. Bangkok: Active Print Company Limited
- Jeenkaewpiem, T. (2011). Violence of Children and Youth: A Case Study of The Regional Juvenile Vocational Training Center of the South. *Phuket Rajabhat University Academic Journal*, 7(2), 106-135.
- Kanbut, P. S. (2018). *Conflict Management Model in Buddhism: Analysis from the Tipitaka*. Ph.D. Dissertation. Siam University.
- Kodee, R. (2019). Education Management Information System. *Interview*. November, 19.
- Makkarapilom, P. (2011). *Theories of peace, conflict and Violence*. Nakornpathom: Mahidol University.
- Office of the Judiciary Office of Judicial Affairs. (2017). *Conflict management*. Bangkok: Office of Judicial Affairs Office of the Judiciary.
- Ongad, K. (2019). Education Management Information System. *Interview*. November, 19.
- Phramaha Hansa Dhammahas. (2011). *A peaceful Buddhist way*. Bangkok: 21 century Ltd.
- Pratheuangpanya, C. (2019). Factors Leading to the Success of Mediation in Schools. *Nida development journal*, 58(3), 3-22.
- Phrommanee, Y. (2019). *The Skill of Human Resource of Header: Conflict resolution*. Retrieved October 3, 2019, from http://www.chumsaeng.go.th/news/a_110817_025259.pdf.
- Tiensongjai, C. (2007). *Negotiation Mediator in Theravada Buddhism: Study on the conflicts among Buddhist monks in Kosamphi*. Dissertation Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Tupwong, C. (2015). *The Mediator Handbook*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary for Public Health.
- Susaorat, T (2015). *Mediation Online*. Retrieved May 3, 2020, from https://appealsc.coj.go.th/Mediation_Online_M.pdf.
- Sompong, S. (2016). A Critical Analysis of Communication Pattern for Peace in the Online Media by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Komchadluek. Net. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (1), 137-154.
- Waisaya, S. (2019). Cause of conflict. *Interview*. November, 20.